

FAIR-дані в аграрних та кліматичних дослідженнях: як зробити наукові дані якісними, доступними та придатними для повторного використання

ПРИНЦИПИ FAIR: УПРАВЛІННЯ НАУКОВИМИ ДАНИМИ (МІЖНАРОДНИЙ СТАНДАРТ З 2016)

FAIR ПРИНЦИПИ В ДІЇ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ ДЛЯ ВІДШУКУВАНOSTІ (FINDABILITY)

F: FINDABLE / ВІДШУКУВАНІСТЬ

КЛЮЧОВІ ВИМОГИ

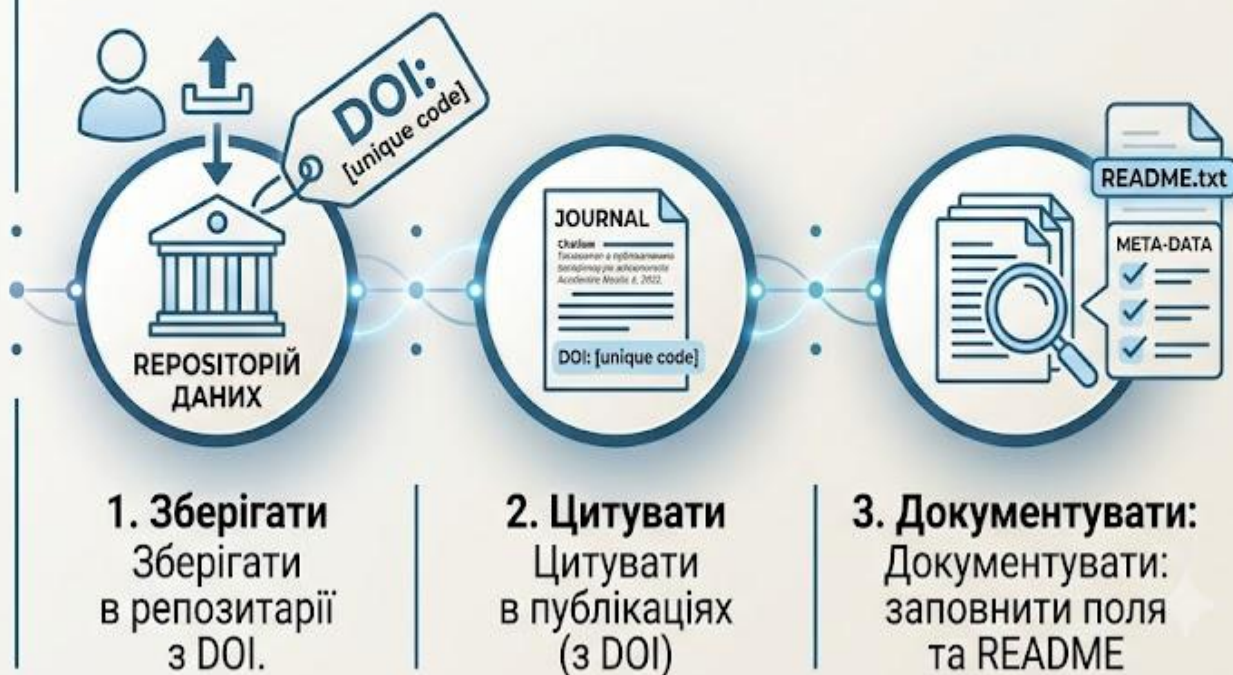
1. **DOI**

2.

3.

ПРАКТИЧНИЙ ЧЕК-ЛІСТ ДОСЛІДНИКА

FAIR ПРИНЦИПИ В ДІЇ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ ДЛЯ ДОСТУПНОСТІ (ACCESSIBILITY)

A: ACCESSIBLE / ДОСТУПНІСТЬ

КЛЮЧОВІ ВИМОГИ

Можна отримати за допомогою стандартного, безплатного та відкритого протоколу, який дозволяє автентифікацію, де це необхідно.

ПРАКТИЧНИЙ ЧЕК-ЛІСТ ДОСЛІДНИКА

1. Використовуйте відповідний репозиторій для ваших даних/коду.

Метадані доступні навіть там, де немає даних.

МЕТАДАНИ

2. Якщо ви не можете поділитися своїми даними/кодом, створіть лише з метаданими.

FAIR ПРИНЦИПИ В ДІЇ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ ДЛЯ СУМІСНОСТІ (INTEROPERABILITY)

I INTEROPERABILITY / СУМІСНІСТЬ (I)

1. КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ

Може бути інтегрований з іншими даними, програмами та робочими процесами.

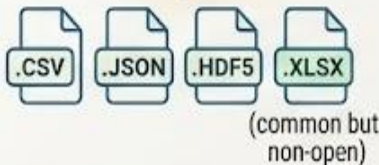
3. ПРАКТИЧНІ КРОКИ ДОСЛІДНИКА

Перевірте, чи використовуються стандартні або відкриті формати файлів.

2. ФОРМАТИ ФАЙЛІВ

Використання відкритих або загальноживаних форматів файлів.

Використовуйте стандартну та доступну лексику.

4. СТАНДАРТНА ЛЕКСИКА

Використання семантичних словників та онтологій для забезпечення спільного розуміння.

FAIR Data Practitioner

FAIR ПРИНЦИПИ В ДІЇ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ ДЛЯ БАГАТОРАЗОВОСТІ (REUSABILITY)

R: REUSABLE / БАГАТОРАЗОВІСТЬ

КЛЮЧОВІ ВИМОГИ

1.

Опубліковано з ліцензією
(CC, відкритою)

2.

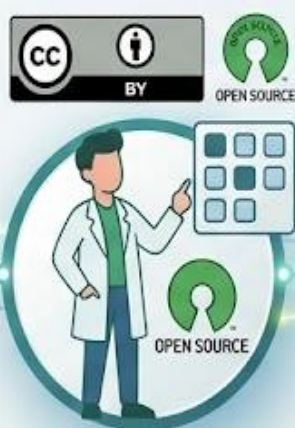
Відповідно до
громадських стандартів

3.

Чітко
задокументовано

ПРАКТИЧНИЙ ЧЕК-ЛІСТ ДОСЛІДНИКА

1. Використовуйте
ліцензію Creative
Commons /
відкритого коду

2. Надайте
максимум
інформації
(метаданих)

3. Додайте файл
README для пояснення
ехплаїнту, контекст
і інструкції

Для
дослідників

Інструменти оцінювання відповідності FAIR-принципам

[F-UJI](#)

Автоматизований сервіс для оцінки FAIRness наборів даних, розроблений згідно з вимогами EOSC.

[FAIR Evaluator tool](#)

[Мануал FAIR Evaluator tool](#)

Онлайн-платформи для перевірки даних або метаданих на відповідність FAIR-критеріям. Працює на основі міжнародних індикаторів.

[FAIR-Aware](#)

Простий у користуванні інструмент для самооцінки дослідника: оцінює обізнаність із FAIR-принципами та дає поради.

[ARDC Fair Data self-assessment tool \(Australian Research Data Commons\)](#)

Допомагає дослідникам оцінити, наскільки їхній набір дослідницьких даних є доступним для пошуку, доступним, сумісним і придатним для повторного використання. Він також містить практичні поради щодо того, як підвищити його FAIRness.

[НТБ ім. Г.І. Денисенка КПІ ім. Ігоря Сікорського. \(2024\). Інструменти оцінювання даних на відповідність принципам FAIR \[Відео\]. YouTube.](#)

ПРАКТИЧНИЙ УСПІХ FAIR: ГЛОБАЛЬНІ KEYСИ ТА МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ

F-A-I-R FAIR: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ **F-A-I-R**

УСПІШНІ KEYСИ В НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

УНІВЕРСИТЕТ ЛЕЙДЕНА,
НІДЕРЛАНДИ

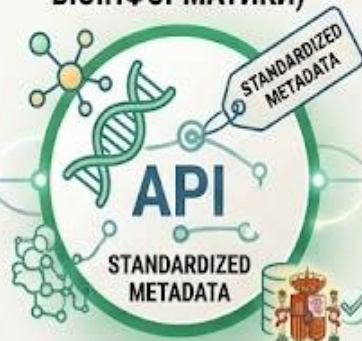
УНІВЕРСИТЕТ ЛЕЙДЕНА,
НІДЕРЛАНДИ

Впровадження ролі Data
Steward, FAIR у DMP та
реєстрація у репозитаріях.

FAIR Data Practitioner

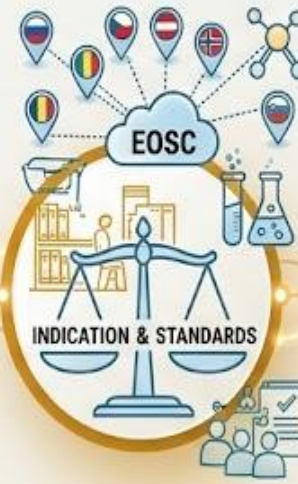
EMBL-EBI
(ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ
БІОІНФОРМАТИКИ)

НАЦІОНАЛЬНІ УСТАНОВИ
ІСПАНІЇ (CSIC)

Обов'язковий DMP,
FAIR-відповідність публікацій
та система оцінки.

ДОСВІД МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ

FAIRsFAIR (2020–2022)

Узгодження політик,
індикатори FAIR, навчальні
ініціативи та оцінка
репозитаріїв.

EOSC-Pillar (ЄС)

Національна інфраструктура
FAIR в Центр. Європі, навчальні
модулі та перевірка Fairness.

FAIRsFAIR (2020–2022)

Узгодження політик, індикатори
FAIR, навчальні ініціативи та
оцінка репозитаріїв.

ENVRI-FAIR

Інтеграція 20+ наукових
інфраструктур (космос, вода,
метео), спільні метаопиові
моделі та API.

Для
дослідників

Приклади відкритих репозитаріїв, що відповідають FAIR-принципам

Репозитарій	Опис	Особливості FAIR-відповідності
Zenodo	Мультидисциплінарний репозитарій, підтримується CERN	PID (DOI), підтримка ліцензій, API-доступ, повні метадані
PANGAEA	Гео- та кліматичні дані	Стандартизовані формати, міжсистемна сумісність
Dryad (публікація платна)	Біологічні та медичні дослідження	FAIR-оцінка перед публікацією, редакторські перевірки
Figshare	Для науковців усіх галузей	Миттєвий DOI, сумісність з ORCID, відкриті API

БІБЛІОТЕКА КПІ: ГЛОБАЛЬНІ СТАНДАРТИ ДЛЯ НАУКОВЦІВ

FAIR-ПРИНЦИПИ (ТЕХНІЧНА ДОСКОНАЛІСТЬ)

ПЕРЕВАГИ

Підвищення видимості та цитованості (DOI, метаопис)

• Забезпечення відтворюваності

• Міжнародна співпраця

ПРАКТИКА

• Полегшення аналізу (ШІ, інновації)

• Дотримання стандартів (Creative Commons)

ПРАКТИКА

Підтримання відшукуваності

• Використання (Бґихатна, СЯ)

CARE-ПРИНЦИПИ (ЕТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ)

НОВИЙ ФОКУС: ЛЮДИ ТА СПІЛЬНОТИ

• Колективна користь (Collective Benefit)

• Право на контроль (Authority to Control)

• Відповідальність

• Етика

FAIR -фокусювута на дані для машин, а **CARE** – фокусювута на дані для людей та спільноти. Забезпечит привасність, відполюнь GDPR, на повіданій та вражюта.

ПЕРЕШКОДИ ТА СТРАТЕГІЇ

Time Constraints
(Time, constraints):
Плануйте DMP рано, залучіть асистента

Understanding
(Understanding:
Семінари бібліотеки КПІ

Контакт інсо бібліотеки:
data.library.kpi@gmail.com
library@library.kpi.ua

ПЕРЕШКОДИ ЗАСТОСУВАННЮ ПРИНЦИПІВ FAIR & СТРАТЕГІЇ УСПІХУ

ЧАСОВІ ОБМЕЖЕННЯ

НЕДОСТАТНЄ РОЗУМІННЯ

ВІДКРИТІ ДАНІ

Дозволяють кожному:

**ДОСТУП,
ВИКОРИСТАННЯ,
ПОШИРЕННЯ**

(без обмежень ліцензій,
ліцензій, авторських
прав, патентів).

*Не завжди FAIR.

МАКСИМІЗОВАНА ЦІННІСТЬ ТА СПІЛЬНІ ДАНІ

Відкриті
ТА FAIR.

FAIR-ДАНІ

Зроблені для:
**ПОШУКУ (DOI),
ОПISУ (Метадані),
СУМІСНОСТІ
(Стандарти),
ПОВТОРНОГО
ВИКОРИСТАННЯ
(Умови).**

*Мають бути добре
керовані.

F=A-I-R

WARNING

FAIR ≠ ОБОВ'ЯЗКОВО ВІДКРИТІ

Обмеження: комерційні
інтереси, конфіденційність
(GDPR), нац. безпека,
суспільні інтереси.

*Метадані завжди публічні.

ПЛАНУЙТЕ НА ПОЧАТКУ ПРОЄКТУ

Дані потребують управління:
DMP, стандарти, ліцензування.

- [FAIR Principles](#)
  - [FAIR для різних типів даних](#)
  - [Застосування FAIR для свого дослідження](#)
  - [How to FAIR: Practical Guide](#)
  - Серія гайдів від GO FAIR для науковців, бібліотекарів, ІТ-фахівців.
-
- [FAIRsharing](#) Каталог стандартів, баз даних, політик і моделей метаданих. *(Незамінний ресурс для вибору відповідного формату даних у певній дисципліні.*